

Résumé

RAPPORT SUR L'ACTIVITÉ DE LA SECTION ETHNOGRAPHIQUE
DU MUSÉE RÉGIONAL A MARIBOR, EN 1957

L'auteur expose l'activité intérieure et extérieure de la section ethnographique du Musée Régional de Maribor. Par l'activité intérieure, on a réussi de classer, de manière définitive, la photothèque, la filmothèque, le fichier et les matériaux de genre technique et documentaire, amassés, en des dossiers, les dernières années. Outre cela, la section a présenté une nouvelle exposition stable dans la section ethnographique élargie, ouverte de manière solennelle, lors de l'inauguration de la Semaine des Musées, le 7 septembre 1957. Cette exposition stable comprend des objets et des matériaux d'illustration concernant le flottage de bois sur la Drave, des maquettes et des photos du domaine de l'architecture populaire caractérisant le bassin slovène de la Drave et de la Mure, ainsi que plusieurs objets illustrant les détails des coutumes populaires du bassin de la Drave et de la Mure (les Kurenti du carnaval de la Plaine de Ptuj, le coq carnavalesque, les «laboureurs» masqués, le pain de noces appelé «bosman»).

Par son activité extérieure, la section a continué les recherches de champ au Pohorje, où elle a dirigé une équipe ethnographique qui, pendant 15 jours, y a recueilli, avec succès, des matériaux appartenant au domaine de la culture matérielle et à celui de la culture spirituelle, à Lovrenc au Pohorje et dans ses proches environs. L'auteur ajoute que les recherches du Pohorje ont apporté, ces dernières années, une telle quantité de matériaux qu'il faudrait en rédiger une publication spéciale. Et c'est le problème dont le Musée Régional de Maribor devra se préoccuper, étant donné qu'il ne possède pas encore, après la guerre, de propre publication.

ETNOGRAFSKO DELO MESTNEGA MUZEJA V CELJU

V LETIH 1956 IN 1957

Milena Moškon

V letu 1956 je celjskemu muzeju uspelo, da je pridobil za etnografsko zbirko stalni razstavni prostor. Dvorana, v kateri je stenska slikarija iz druge polovice 17. stoletja in meščanski kamin, ni sicer najprimernejša za razstavo etnografskih muzealij, vendar pa opravičuje to rešitev povezava med naslikanimi motivi na stenah, ki so vzeti iz kmečkega življenja in razstavljenimi uporabnimi ter okrasnimi predmeti naših deželanov.

V razstavljeni zbirki so prikazani predmeti iz ljudske umetnosti. Med dela boljšega ljudskega slikarja sodi votivna podoba iz Št. Vida nad Šoštanjem, na kateri je upodobljen prizor, ko mora mlada žena po porodu umreti, otrok pa ostane živ. Vse osebe na tej podobi so oblečene v tedanjo nošo goratih predelov nad Šoštanjem. Nadalje so zastopane na razstavi slike na steklu, panjske končnice, kamnita ljudska plastika kiparja samouka in 60 let stara lesena pustna maska iz Mozirja.

Razstavljeni keramični izdelki so predvsem uporabni in izhajajo iz lončarskih delavnic v Mozirju, Črni, Kokarjih in Podsredi. Naj navedem le nekatere: kotel za žganjekuho, torilo za mešenje kruha, klobasnice z mrežo, poseben pekač za perutnino, smetnik za smetano, možnarje in drugo. Zanimiva je tudi lesena pinja za izdelavo surovega masla.

Iz okolice Vranskega sta razstavljeni dve avbi, vezena bela peča in sklepanci.

V celjskem etnografskem območju je še danes dokaj razvito tkalstvo, zlasti v goratih krajih nad Mozirjem (Smihel, Lepa njiva). Zato so v posebni vitrini razstavljeni izdelki tkalcev iz teh krajev in tudi sukno valharja I. Kebra iz Lepe njive. Ti so: sivo sukno (loden), barvana in bela raševina (lan in konoplja), riževina (koutrouna), ki jo rabijo za izdelavo prešitih odej, in laneno hodno platno. K tej domači obrti sodijo še predmeti kot trlica, motovilo, kolovrat in priprava za tkanje trakov.

Od poljedelskega orodja je razstavljen lesen plug in ralo iz St. Vida nad Soštanjem; stope za phanje žita in žrmlje iz bližnjih krajev.

Ureditev sama ni bila preprosta, kajti v enem samem prostoru ni bilo mogoče prikazati tega, kar bi se moglo v treh ali več primernih sobah. Zato je moralo ostati marsikaj v depozu in mora počakati na dopolnitev in ureditev novih prostorov, ki so predvideni za etnografski oddelek v načrtih pri obnovi stare profrije v Celju.

V istem letu je muzejska ekipa etnografsko raziskala Smihel nad Mozirjem, ki tvori z Belimi vodami nadaljevanje prejšnjega terena — St. Vida nad Soštanjem. Delo je trajalo od 14. do 24. julija 1956. Skupino so sestavljali naslednji člani: Božič Jakob, sodnik v pokoju, Predan Drago, gimnazijski učitelj, Lekše Jože, profesor, Terčak Stane, vodja oddelka NOB celjskega muzeja, Vreže Jurij, gimnazijski učitelj, Moškon Milena, kustos in tri študentke etnologije: Novak Anka, Bar Ada in Krča Breda.

Celotno območje je bilo etnografsko povsem neraziskano, a izredno pestro in zanimivo. Sam Smihel je gorska vas s središčem v šoli ob stari gotski sakralni arhitekturi, od koder se na vse strani širijo osamljene domačije.

Prebivalstvo je zaposleno predvsem z živinorejo in poljedelstvom, važen vir dohodkov pa jim nudijo tudi gozdovi. Zato je bila posvečena velika pozornost raziskovanju teh treh panog materialne kulture. Mnogo zanimivih podatkov je bilo najdenih v zvezi s planšarstvom na Golteh, saj ima vsaka kmetija tam svojo planino z živinsko in pastirsko stajo. Večina staj je še ohranjenih, pastirjev pa ni več, zato je živina čez leto prepuščena sama sebi.

Hiše so grajene iz kamna, pokrite pa so s skodlami. Notranja ureditev je smotrna. Kamniti portali iz srede 19. stoletja so dokaz, da so bile tedaj v vasi vse večje prezidave. Verjetno je bila do tedaj večina hiš lesenih, s črno kuhinjo in lesenim dimnikom. Tako je grajena neka ohranjena lesena najemniška koča. Po hišah je ohranjenih več lepih lesenih stropov z ornamentiko. Vsi robovi desk so dekorativno profilirani. Na prečniku je navadno v sredi lepo izrezljana rozeta, včasih jih je celo več in napis z letnico. Večina stropov je izdelal v začetku 19. stoletja domači tesarski mojster, ki se je večkrat signaliral: Mateush Potforshnek z letnico 1812 ali drugo. To ni bil le tesar, ampak pravi pravcati ljudski umetnik. Istočasno je poslikal zunanjsčine hiš neki slikar A. A. povečini z religioznimi, a včasih tudi z lovskimi prizori. Tudi notranji hišni opremlje je posvečena pozornost, ki se med drugim izraža v rezljanih stoli in posteljnih končnicah. Za dejavnost iz področja ljudske umetnosti v preteklem stoletju so pomembne votivne podobe iz romarske cerkve Sv. Križ nad Belimi vodami, ki so bile pregledane in fotografirane.

Zanimive so tudi smihelske kašte. Grajene so z velikim smislom za lepoto. Okrašene so bodisi s povezavo obtesanih brun lesenih sten na vogalih, ki prehaja včasih celo v ornamentiko, bodisi s profiliranimi stebrički ali malim lesenim portalom.

Laneno platno izdelujejo doma in ga poleg drugega uporabljajo tudi za moške obleke.

Tudi prehrana je v tem kraju izredno pestra. Med specialitete prištevajo svinjski želodec, masovnik in najrazličnejše jedi iz sira, smetane in surovega masla. Vsaka hiša ima svoj mlin in v hišo napeljan vodovod.

Iz duhovne kulture je bilo zapisanega marsikaj pomembnega. Zenitovanjski, krstni, pogrebni in letni običaji so v Smihelu še živi, prav tako tudi prav-

ljice in pregovori, ki datirajo še iz časov podložništva in razdeljevanja posestev.

Vsak član ekipe je izdelal za svoje območje izčrpne zapiske, obenem s številnimi fotoposnetki in risbami.

Za muzejsko zbirko je bilo nabranih nad 50 etnografskih predmetov. Med temi so: vezena peča, kočmajka, črtalo, ralo in lesen plug, panjske končnice, več jarmov in drugo.

V istem letu je muzej odkupil celotno valjalnico domačega sukna od Kebra Ivana, Lepa njiva (gl. Fr. Kotnik, Valjalnica ob Libiji, SE II, str. 17), ki pa je zaradi pomanjkanja prostorov v muzeju ostala za zdaj na terenu.

Kustos muzeja Moškon Milena je v letu 1957 inventarizirala etnografsko zbirko v Valentinčičevem muzeju v Laškem, ki šteje v celoti 50 predmetov najrazličnejšega izvora. Preparator Vravnik Franjo je vse muzealije tega muzeja prepariral in zaščitil pred propadanjem.

Terensko delo etnografske ekipe Mestnega muzeja v Celju v letu 1957 je obsegalo območje nad Lučami v Zgornji Savinjski dolini. To sta kraja: Konjski vrh in Strmec. Posamezne kmetije teh krajev segajo izredno visoko pod Raduho, celo nad višino 1000 m. Sodelovali so: docent dr. Vilko Novak z absolventko etnologije Znidaršič Zinka, člani etnografske ekipe — Predan Drago, Vreže Jurij in Moškon Milena. Delo je trajalo od 11. do 19. julija.

Raziskovanje je obsegalo po programu vsa področja etnografije. Bogato primerjalno gradivo sta nudila poljedelstvo in živinoreja, zlasti planšarstvo na planini pod Raduho. Temeljito so bili zajeti pastirski običaji v teh krajih, prehrana pastirjev in domačinov. Dr. Novak je proučeval med drugim ljudsko obrt in ljudski promet v teh krajih.

Ljudsko stavbarstvo je dalo lepo dopolnilo gradivu, ki je bilo zbrano v prejšnjih letih. Zlasti velja to za kašte, hiše z lesenimi stropi celo iz 17. stoletja in za gospodarska poslopja.

Duhovna kultura je bila zajeta v zapisovanju izpovedovalcev o žalik ženah, palčkih, coprnica, raznih legendah in zgodbah iz domače zgodovine, kar so stari ljudje posredovali s posebno živostjo.

Izrednega pomena so izsledki iz domačega zdravstva, saj še danes obstajajo domači zdravniki in zagovorniki raznih obolenj, kar je povsem razumljivo glede na oddaljenost krajev od večjih središč.

Posle tehničnega risarja je opravljala Znidaršič Zinka, deloma pa so tlorise hiš in gospodarskih poslopij izdelali člani sami. Številne fotografije, ki so izredno lepo uspele, dopolnjujejo tehnično dokumentacijo tega raziskovanja.

Ekipa je zbrala le nekaj manjšega orodja iz domače obrti in nekaj stvaritev ljudske umetnosti.

Celjski muzej je uvrstil v istem letu med svoje deponirane zbirke zanimivo izvenevropsko gradivo. To je zbirka, ki jo je muzeju zapustila rojakinja Alma Karlinova.

Zbirko sestavlja več sto predmetov — uporabnih in dekorativnih iz najrazličnejših dežel, ki jih je prepotovala Karlinova. Med temi so Južna Amerika in vrsta azijskih dežel — Burma, Indija, Kitajska in Japonska. Posebno zanimivost predočujejo predmeti primitivnih ljudstev, ki žive na otokih Tihega oceana kot so Salomonovi in Fidži otoki. Na vseh primerkih je viden edinstven elementarni čut za dekoracijo čisto preprostega materiala — lesa, kamna in kosti. Omenila bi le nekatere izmed predmetov: tabuje, male tanokije (pravljlični medvedki), najrazličnejše pahljače, tapete, vezene, oblačila iz lubja in drugega materiala, nakit, orožje in dragocene nad dve sto let stare japonske lesoreze.

Zbirka je bila inventarizirana s pomočjo Th. Gammelina. Kot se predvideva, bo gradivo razstavljeno v letu 1958 na občasni razstavi v Celju.

Résumé

L'ACTIVITE ETHNOGRAPHIQUE DU MUSÉE MUNICIPAL DE CELJE

L'auteur informe sur l'activité ethnographique du Musée Municipal de Celje (*Styrie Inférieure — Slovénie*) en 1956 et en 1957. Le rapport mentionne la présentation de la collection ethnographique au Musée, en 1956, et les recherches de champ de l'équipe ethnographique du Musée, en 1956 et en 1957. Le Musée a été enrichi par les collections ethnographiques provenant de l'Amérique du Sud, de la Birmanie, des Indes, de l'Océanie, de la Chine et du Japon et dont a fait présent au Musée Mme. Alma Karlin qui a traversé elle-même ces pays, y recueilli les différents objets ethnographiques et écrit, en allemand, plusieurs livres d'impressions de voyage et d'observations ethnographiques.

DELO ETNOGRAFSKEGA ODDELKA MESTNEGA MUZEJA
V KRANJU

Eva Rudolf

Mestni muzej v Kranju je bil ustanovljen leta 1953. Njegovo osnovanje so narekemale splošno kulturno-prosvetne potrebe mesta Kranja, predvsem pa obstoj obsežne muzejske zbirke, ki jo je v prvih letih po osvoboditvi zbral ravnatelj Srednje tehnične tekstilne šole C. Zorec.

Prvotna etnografska zbirka, ki se je omejevala predvsem na izdelke ljudske plastike in slikarstva, se je kasneje z nastavitvijo prve strokovne moči v muzeju precej povečala. Vendar se je sistematično delo začelo šele z ustanovitvijo posebnega etnografskega oddelka, ki je v začetku leta 1956 dobil svojega prvega kustosa. Zaradi ogroženosti gradiva se je oddelek lotil predvsem zbiranja predmetov na terenu. Tako je njihovo število že v prvem letu naraslo na 350. Poleg tega se je začelo tudi načrtno pregledovanje etnografsko pomembnejših hiš, njih fotografiranje in vnašanje v posebno kartoteko. Lastnikom so bile razposlane vprašalnice, na katere morajo ob eventualni popravi ali prezidavi odgovoriti, kaj in kako bodo prezidali. V tem času je bila urejena tudi prva etnografska razstava ljudske plastike in slikarstva na Gorenjskem. Žal je bilo začeto delo kmalu pretrgano, ker je kustos za etnografijo odšel na drugo službeno mesto. Nadaljevalo se je šele aprila 1957 z nastavitvijo nove etnografske moči.

Delo oddelka v letu 1957 je bilo usmerjeno v nadaljnje zbiranje predmetov in v poglobljeno arhivsko delo. Ker je bilo treba najprej rešiti propadajoče gradivo na terenu, je oddelek sistematično pregledal vasi ob vznožju gora (pod Storžičem in Krvavcem), delno pa tudi v dolini. Tako se je povečala zbirka za okrog 240 predmetov. Med njimi prevladujejo keramični izdelki, nato primerki ljudske umetnosti (panjske končnice, slike na steklo itd.). Od hišne opreme so bili najdeni stoli, miza, zibelke, skrinje itd. Skromne so tudi najdbe poljedelskega in drugega orodja, ljudske noše itd. Z novo ustanovljeno restavratorsko delavnico je za vse predmete omogočeno strokovno restavriranje. Tudi temeljit pregled ljudskega stavbarstva, ki se je začel prejšnje leto, se je nadaljeval na omenjenem območju. Z razposlanimi formularji je bila dosežena vsaj približna kontrola nad trenutnim stanjem in so preprečene možne okvare.

Tudi notranja ureditev zbirke je napredovala. Tako so bili inventarizirani vsi novi in še nekaj starih predmetov. Urejena je predmetna in stvarna fototeka, ki se je povečala za 300 kontaktnih kopij, in to iz področja ljudskega stavbarstva, poljedelstva, živinoreje, noše, običajev itd. Posebna kartoteka skrinj z ori-